

Dansk investeringseventyr i Armenien

Ekspertter: Danske aktører

Fabriksbygningerne som FLSmidth opførte på mineområdet i Teghut. Faciliteterne blev taget i brug i december 2014.

📷 Jens Malling

Det armenske civilsamfund forudså alvorlige brud på lokal lovgivning og internationale retningslinjer, da de danske virksomheder FLSmidth, PensionDanmark og Danmarks Eksportkredit gik ind et mineprojekt i Armenien. Gennem flere år overhørte de danske aktører advarslerne fra civilsamfundet.

ARMENIEN

af Jens Malling, journalist

For at forhindre opførelsen af en kontroversiel kobbermine i det nordlige Armenien forsøgte civilsamfundet i landet i årevis at råbe de ansvarlige danske aktører op.

Armenske borgerrettighedsforkæmpere fortæller, hvordan de prøvede at advare den statsejede danske virksomhed EKF Danmarks Eksportkredit samt PensionDanmark og FLSmidth mod at gå ind i det kontroversielle projekt. Uden held.

Som vi dokumenterer, klæber brud på internationale standarder, som Danmarks Eksportkreditfond hævder at overholde, til mineprojektet.

De danske aktører blev advaret om at finansiere minen i Teghut første gang for seks år siden, fortæller Sona Ayvazyan, direktør for den armenske filial af Transparency International, en global antikorrupsionsorganisation, da vi møder hende i Armeniens hovedstad Jerevan.

– Vi mødtes med Danmarks Eksportkredits repræsentanter her i Jerevan i 2011. Vi fortalte dem, at hele mineprojektet er dybt ulovligt, at det overtræder et væld af både miljø- og sociale standarder, selv hvis vi ser bort fra korrupsionen. Vi fremlagde al vores data om minen i Teghut. Efter at være blevet præsenteret for de informationer ville ingen ansvarlig virksomhed, fond eller organisation overveje at gå ind i i projektet, siger Sona Ayvazyan og tilføjer:

– Danmarks Eksportkredits repræsentanter hørte alle vores indvendinger, og det virkede på mig som om, de forstod dem. Jeg havde indtryk af, at mødet var vellykket. Derfor var det også en stor skuffelse, da det viste sig at danskerne alligevel besluttede sig for at involvere sig i Teghut-minen,.

Anna Shahnazaryan en af de ledende skikkelser bag Save Teghut, som er et borgerinitiativ bestående af en bred vifte af 29 borgerretsgrupper, menneskerettighedsgrupper og miljøforeninger, som blev dannet i 2007 på grund af mineprojektet. Hun tilslutter sig vurderingen fra Transparency International.

– I deres iver efter at gøre forretninger i Armenien valgte de danske aktører at se stort på massiv modstand fra den lokale befolkning, der organiserede sig for at stoppe mi-

neprojektet. Vi talte for døve ører, siger Anna Shahnazaryan.

EKSPERTER: EKF HAR SÆRLIGT STORT ANSVAR

Ifølge ekspert i virksomhedsetik, lektor Jacob Dahl Rendtorff fra Roskilde Universitet, har de danske aktører et ansvar for at indgå i en seriøs dialog med det armenske civilsamfund.

– Hvis man vil være en ansvarsbevidst virksomhed og en etisk virksomhed, så prøver man at leve op til de almene FN-mål angående bæredygtighed. Det indebærer, at man lytter til lokalsamfundet de steder, hvor man opererer. Det handler om at tage hensyn til de relevante interessenter i en virksomhed, siger Jacob Dahl Rendtorff.

At aftalen mellem PensionDanmark, FLS-

er har ansvar

midth og det armenske mineselskab Vallex er faciliteret af den statsejede Danmarks Eksportkredit, har en yderligere betydning ifølge Jacob Dahl Rendtorff.

– Det er klart, det ser ikke godt ud, når en statslig institution opfører sig så uetisk, siger han.

Seniorrådgiver i ansvarlig virksomhedsadfærd i Mellempolkeligt Samvirke, Troels Børrild, supplerer:

– Hvis regeringen i Armenien og mineselskabet løber fra deres ansvar, øger det blot kravene til de danske aktører om at agere med endnu større omhu for at respektere menneskerettighederne, herunder til passende inddragelse af berørte parter.

Troels Børrild forklarer, at de danske aktører er forpligtet på at agere ansvarligt i tråd med en række danske og lokale love samt internationale retningslinjer for ansvarlig virksomhedsadfærd.

FN's Retningslinjer for Menneskerettigheder og Erhverv (UNGP) kræver, at virksomheder indgår i en reel dialog med potentielt berørte parter. Retningslinjerne kalder på åbenhed om, hvordan virksomhederne løbende adresserer de identificerede problemer

på en måde, så berørte parter kan følge med i, om indsatsen står mål med udfordringerne.

– Statens ansvar for at beskytte menneskerettighederne er mere vidtgående end private virksomheders ansvar for at respektere menneskerettighederne. Det fremgår klart af FN's Retningslinjer for Menneskerettigheder og Erhverv. Derfor påhviler der også Danmarks

Eksportkredit et stort ansvar, siger Troels Børrild.

FLSmidth har et også ansvar for mineprojektet i Armenien ifølge CSR-chefkonsulent i Amnesty International, Sanne Borges.

– Ud fra de oplysninger, som vi har fået forelagt, ser det ikke ud som om, det danske ingeniørfirma lever op til FN's Global Compact Principper eller FN's retningslinjer for menneskerettigheder og erhverv (UNGP).

– Ifølge UNGP skal virksomheder respektere menneskerettighederne ved at identificere, forebygge, afbøde og redegøre for deres negative påvirkning af menneskerettighederne. Meget tyder på, at virksomhedens beredskab for at sikre menneskerettighederne ikke har været tilstrækkelig, siger Sanne Borges og fortsætter:

Statens ansvar for at beskytte menneskerettighederne er mere vidtgående end private virksomheders ansvar for at respektere menneskerettighederne.

TROELS BØRRILD,
MELLEMPOLKELIGT SAMVIRKE

– Det er en skærpene omstændighed, at der i denne sag er tale om alvorlige negative indvirkninger på menneskerettighederne, som der bør gøres noget ved straks. Virksomheden bør tage kontakt til det armenske mineselskab for at stoppe forureningen, sikre en forsvarlig opdæmning af søen og sætte ind i forhold til det usikre og usunde arbejdsmiljø på smelteriet.

Hun suppleres af ekspert i virksomheds-etik, lektor Jacob Dahl Rendtorff fra Roskilde Universitet:

– FLSmidth kan ikke hævde at leve op til Global Compact, når anlægget forurener floderne. FLSmidth burde gøre noget for at undgå miljøforureningen. Her kunne de gå i dialog med de lokale myndigheder og miljøgrupper for at finde nogle løsninger på problemet. Det ville være i tråd med FN's Global Compact, hvis virksomheden var mere proaktiv og bidrog til at løse miljøproblemer i stedet for passivt at se til eller at hævde, at det ikke er dem, som er ansvarlige, men andre virksomheder eller underleverandører, som står med det etiske ansvar.

EKSPERT: FLSMIDTH BURDE HAVE HANDET

På trods af talrige henvendelser har FLSmidth ikke ønsket at blive interviewet om kobberminen, dæmningen og kobber-smelteriet og deres negative indvirkninger på miljøet og menneskene i området. Et par yderst kortfat-

tede svar på mail er, hvad vi har modtaget. Senior Vice President i FLSmidth, Sofie Karen Lindberg:

“FLSmidth har ingen kendskab til hverken forekomst af forurening eller brud på menneskerettigheder på den pågældende mine.”

Ifølge Jacob Dahl Rendtorff begrænser FLSmidths sociale ansvar sig ikke kun til minen, men omfatter de led, som minen er direkte i berøring med.

– At det flydende affald fra fabrikken udgør en fare for de lokales liv og sikkerhed og dermed bryder en fundamental menneskeret er et problem for FLSmidths troværdighed og legitimitet. Virksomheden burde her være opmærksom på disse sikkerhedsproblemer og sørge for, at de ikke kommer til at ødelægge lokalsamfundet, hvilket forringer menneskers livsbetingelser. Virksomheder har en unik mulighed for at vise, at de tager samfundsansvar og menneskerettigheder alvorligt ved at gribe ind på dette område.

Ekspert i jordrettigheder og investeringer i udviklingslande Rasmus Hundsbæk Pedersen fra Dansk Institut for Internationale Studier fortæller om de danske virksomheders forpligtelser i Armenien.

– Efter sådan et projekt skal lokalbefolkningen være bedre stillet, end den var før eller i hvert fald have en levestandard, der var på niveau med det, den havde før. Det siger de fremherskende internationale standarder på området.

Seniorrådgiver i ansvarlig virksomhedsadfærd i Mellempolkeligt Samvirke, Troels Børrild, forklarer, hvordan EKF, PensionDanmark og FLSmidth, ifølge de internationale standarder bør opføre sig:

– Som en del af deres samfundsansvar er de danske aktører forpligtet til at identificere og adressere negative menneskerets-effekter, som de er direkte forbundet til via deres forretningspartnere. Man kan diskutere, om de selv burde have afdækket de dårlige arbejdsforhold i smelteriet, men de er uden tvivl forpligtet til at gøre noget ved problemet, når de bliver opmærksomme på det. Deres ansvar rækker længere end lige den mine, de har investeret i, siger Børrild, der står for Mellempolkeligt Samvirkes dialog med virksomheder om deres samfundsansvar og rolle i global udvikling.

I deres iver efter at gøre forretninger i Armenien valgte de danske aktører at se stort på massiv modstand fra den lokale befolkning.

ANNA SHAHNAZARYAN, SAVE TEGHUT

Chefen for social ansvarlighed i Danmarks Eksportkredit Claus Primdal Sørensen har selv været i Armenien flere gange for at administrere mineprojektet.

Nu hvor det viser sig, at der har været så mange brud på de internationale standarder, burde I så have taget advarslerne fra det armenske civilsamfund mere alvorligt?

– Vi fandt ud af, at projektet med de tiltag, der var lagt op til, ville kunne overholde internationale standarder. Det er ikke ensbetydende med, at der aldrig sker ting, som der skal rettes op på. Det vil der altid gøre. Det er et kæmpe projekt. Selvfølgelig er der altid ting, som skal rettes ind. Det tager vi meget seriøst. Så snart vi bliver opmærksomme på noget, så tager vi hånd om det, siger han.

'KONSTRUKTIV OG POSITIV'

Borgerinitiativet Save Teghut rettede en appel til Danmarks Udenrigsministerium og

FORTSÆTTES PÅ NÆSTE SIDE ▶

KOBBERPROJEKTET I ARMENIEN

■ I 2013 involverede EKF Danmarks Eksportkredit, det traditionsrige danske ingeniørfirma FLSmidth og pensionselskabet PensionDanmark sig i anlæggelsen af en kobbermine i Armenien. Med EKF og PensionDanmark i ryggen kunne det armenske mineselskab Vallex købe udstyr af FLSmidth til en værdi af 350 millioner kroner.

■ Minen har enorme konsekvenser for det omkringliggende samfund. En dæmning, der indeholder millioner ton giftigt affald fra minen, er i fare for at bryde sammen og begrave dele af en nærliggende landsby. Flere hundrede hektar oprindelig skov med et væld af truede dyrearter i den tidligere naturskønne region er blevet fældet og floder forurenede.

■ Lokale småbønder har fået frataget deres jord for at give plads til minen og er ikke blevet kompenseret ordentligt ifølge deres advokat. Deres sager venter nu på afgørelser ved den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

■ Kobberet fra danskernes mineprojekt forarbejdes på et nærliggende smelteri under forhold, som ekspert kalder "horrible" og i strid med internationale retningslinjer.

■ Både inden, under og efter opførelsen af minen protesterede det armenske civilsamfund mod projektet. Alligevel besluttede de danske virksomheder at gennemføre det.

FLSmidth leverede også maskinerne til minen i Teghut.

Jens Malling

Danmarks Eksportkredit i efteråret 2013. For at råbe de danske myndigheder op beskriver sammenslutningen af bekymrede armeniere i en 20 sider lang omhyggelig dokumenteret appel, hvordan miljødelæggelser, magtmisbrug og lovbrud klæber til mineprojektet.

Save Teghut appellerede indtrængende til de danske myndigheder om at stoppe PensionDanmarks finansiering og FLSmidths engagementet i Teghut-minen.

48 landsbyboere sætter deres navne under en tekst, der henvender sig direkte til Danmarks Eksportkredit og PensionDanmark.

ANNA SHAHNAZARYAN, SAVE TEGHUT

Ole Dahl Rasmussen fra Udenrigsministeriet og kommunikationschef i Danmarks Eksportkredit Mogens Agger Tang modtog Save Teghuts appel via email. I en email fra den 10. december 2013 prøver Mogens Agger Tang at berolige de bekymrede armeniere.

Eksportkreditfondens kommunikationschef skriver blandt andet:

”EKF kræver, at minen lever op til de relevante internationale standarder angående sociale og miljømæssige forhold samt menneskerettigheder. (...) EKF’s samarbejde med Teghut CJSC (Vallex’ datterselskab, red.) har været konstruktiv og positiv. (...) For at konkludere: EKF har strenge krav til miljø- og sociale standarder.”

Intet sted i mailen forholder Mogens Agger Tang sig direkte til de alvorlige kritikpunkter i appellen. Anna Shahnazaryan fortæller, at hun oplevede det som om ”danskerne bare ville holde os hen med snak.”

Det har ikke været muligt at få en kommentar fra Ole Dahl Rasmussen fra Udenrigsministeriet, som også modtog Save Teghuts brev i 2013. Kommunikationschef i Danmarks Eksportkredit Mogens Agger Tang kommenterer forløbet således:

Hvad overvejede du, da du svarede armenierne på det tidspunkt?

– Som du selv siger, så var det i 2013, så jeg skal ikke kunne sig, hvad jeg præcist overvejede på det tidspunkt. Men det er klart, at når der kommer en masse punkter, så kigger vi på dem. Så holder vi dem op mod, at vi vil have, at det her projekt foregår på en ansvarlig måde. Derfor har vi stillet krav om, at det overholder internationale standarder. Og det følger vi op på. Som jeg husker det, så var det ligesom vores omfavnende svar, uden vi havde mulighed for at gå ind på alle de punkter. Og uden vi nødvendigvis var enige om præmisserne for dem, siger Mogens Agger Tang.

Hvis I var gået lidt mere i dybden med kritikken, som kom fra det armenske civilsamfund, kunne nogle af de problemer, som er opstået her et par år efter, kunne de være undgået, tror du?

– Det er et rent hypotetisk spørgsmål. Der er blevet taget hånd om en hel masse af de her punkter i henhold til de internationale standarder. Og der blev fulgt op på den henvendelse, de havde sendt, på møderne dernede. Så jeg mener ikke, det ville have skabt en forandring.

– Præmissen for det her er hele tiden, at vi er gået ind i det her med den indstilling, at projektet skal leve op til de internationale standarder. Og det er det, vi følger op på. Betyder det, at alt kører efter en snor og det bare er lige derud af, nej, det gør det ikke, kan der

være nogle problemer hen undervejs, ja, men det følger vi op på og sørger for at der bliver rettet ind, siger Mogens Agger Tang.

De 29 ngo’er samlet i borgerinitiativet Save Teghut mødtes i 2013 endnu engang med repræsentanter fra Danmarks Eksportkredit.

– Vi blev mødt med en useriøs attitude af EKF’s repræsentanter. De var ikke villige til at tage en grundig diskussion af de indvendinger, vi havde, og forholdt sig ikke til vores kritikpunkter. De kom til Jerevan og fejede alt, vi sagde, af under en frokost. Det var enden på den kommunikation, siger Anna Shahnazaryan fra Save Teghut.

Kort efter udgav Danmarks Eksportkredit sin rapport om Corporate Social Responsibility for 2013. Heri bliver Teghut-projektet beskrevet således:

”Vi anvender internationale standarder for at sikre et ambitiøst niveau for CSR. Som eksempel kan nævnes EKF’s miljømæssige og sociale vurdering af en kobber- og molybdænmine i Armenien, hvor vi kiggede på de miljømæssige og sociale konsekvenser under opførelsen og driften. Efter anmodning fra EKF hyrede projektudvikleren en uafhængig konsulent, der udviklede en række management-planer, herunder planer for engagement med interessenter, affaldshåndtering, biodiversitet samt samfundets sundhed og sikkerhed.”

UNDERSKRIFTSINDSAMLINGEN

Et år senere, i december 2014, gør borgerinitiativet Save Teghut endnu et forsøg på at stoppe danskernes engagement i den kontroversielle mine. Denne gang drejer det sig om en underskriftsindsamling fra indbyggere i Shnogh. 48 landsbyboere sætter deres navne under en tekst, der henvender sig direkte til Danmarks Eksportkredit og PensionDanmark:

”Erklæringerne i jeres rapporter, hvor det fremgår, at virksomheden, som opererer Teg-

hut-minen, opfylder internationale standarder, og at ingen normer og love krænktes, er ikke sande”, forsøger landsbyboerne at gøre klart for de danske aktører.

Jacob Dahl Rendtorff vurderer, at det armenske civilsamfund ikke har fået en ordentlig behandling af de danske virksomheder. Lektoren har forståelse for, at repræsentanterne fra det armenske civilsamfund sidder tilbage med en følelse af ikke at være blevet taget seriøst af danskerne.

– Det kan jeg sagtens sætte mig ind i. Vi ser flere og flere af den slags sager. Det er et strukturelt problem og et eksempel på, at forholdsvis dårligt stillede lokale beboere forsøger at protestere mod massiv kapitalmagt. På den måde opstår et modsætningsforhold mellem små, svage lokalsamfund og store, stærke overnationale virksomheder. På globalt plan går den struktur igen overalt.

Inden vi afslutter interviewet med Anna Shahnazaryan retter hun en sidste appel til den danske regering.

– Det er aldrig for sent for EKF og regeringen i Danmark at leve op til deres ansvar, opsig kontrakterne med Vallex og stoppe det der foregår i Teghut. En stor del af skaderne er uoprettelige. Den forurenede flod og og lækken dæmning med minens affald har alvorlige følger, som Armeniens miljømyndigheder nægter at føre opsyn med. Men at stoppe driften af minen kan stadig sende det rigtige signal, siger Anna Shahnazaryan fra Save Teghut.

Dette er den femte i en serie på i alt seks artikler om konsekvenserne af en kobbermine, som den danske Eksportkreditfond, PensionDanmark og FLSmidth har været med til at anlægge i Armenien. De fire første blev bragt i den 18. august, 25. august og 8. september. De udgives i samarbejde med Onlinemagasinet Eftertrykket. Den sidste artikel i serien kommer i næste uge.